

travelbook

Mediolan i Lombardia

Bezdroża

MARIAE
NASCENTI

mistrzowska
ochrona **ERGO**
HESTIA®

Autorzy przewodnika: Beata Pomykalska, Paweł Pomykowski

Redakcja: Anna Pałczyńska

Korekta: Kamila Czok

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Opracowanie kartograficzne: Rafał Bletek

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorzy oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorzy oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bemel2>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie II

ISBN: 978-83-283-4548-5

Copyright © Helion, 2018

• Kup książkę	• Księgarnia internetowa
• Poleć książkę	• Lubię to!
• Oceń książkę	Nasza społeczność

Spis treści

ATRAKCJE LOMBARDII	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	13
PRZED WYJAZDEM	14
Wybór czasu podróży	14
Źródła informacji	15
Formalności	16
DOJAZD	18
Podróż samochodem	18
Podróż samolotem	18
Podróż pociągami	18
Podróż autokarem	19
NA MIEJSCU	19
Komunikacja	19
Noclegi	25
Wyżywienie	25
INFORMATOR A-Z	27
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	33
KRAJOZNAWCZE ABC	34
Charakterystyka geograficzna	34
Klimat	36
Przyroda	36
SPOŁECZEŃSTWO	38
Ludność	38
Gospodarka	39
Ustrój i lokalna polityka	41
Język lombardzki	42
KULTURA I SZTUKA	46
Muzyka	46
Mistrzowie malarstwa	46
Film	48
KUCHNIA	49
Kawa	50
Wina lombardzkie	53
Słodycze	54

MEDIOLAN _____ 55**MINIATLAS CENTRUM MEDIOLANU** _____ 57

Historia Mediolanu _____ 64

► **RYT AMBROZJAŃSKI** _____ 70

Plac Katedralny _____ 72

Plac La Scala _____ 81

► **CITY LIFE** _____ 84

Ulica i plac Mercanti _____ 86

Biblioteka Ambrozjańska i Pinakoteka _____ 89

Ulice Torino i San Maurizio _____ 91

Zamek Sforzów i park Sempione _____ 93

Bazyliki i Naviglio _____ 101

Brera, Montenapoleone i dzielnica uniwersytecka _____ 113

Przedmieścia _____ 127

MIASTA LOMBARDII _____ 139

Bergamo _____ 140

Brescia _____ 151

Cremona _____ 161

Lodi _____ 168

Mantua _____ 171

► **LOKALNE SPECJAŁY** _____ 180

Monza _____ 182

Pawia _____ 184

Sabbioneta _____ 193

Vigevano _____ 197

JEZIORA PRZEDALPEJSKIE _____ 199

Jezioro Garda _____ 200

Desenzano del Garda _____ 203

Sirmione _____ 203

Padenghe sul Garda _____ 206

Salò _____ 206

Riva del Garda _____ 207

Malcesine _____ 208

Torri del Banco _____ 208

Garda (miasto) _____ 209

Caprino Veronese Spiazzi _____ 209

Lazise _____	210
Isola del Garda _____	210
Jezioro Iseo _____	211
Monte (wyspa) _____	212
Iseo (miasto) _____	213
Provaglio _____	213
Gardone Val Trompia _____	213
Clusane _____	214
Lovere _____	214
Zone _____	215
Capo di Ponte _____	215
► ESPRESSO _____	216
Jezioro Como _____	218
Como (miasto) _____	219
Cernobbio _____	226
Argegno _____	227
Ossuccio _____	227
Tremezzina _____	228
Gravedona _____	228
Chiavenna _____	229
Colico _____	230
Olgiasca _____	230
Lecco _____	230
Bellagio _____	231
Jezioro Lugano _____	232
Porlezza _____	232
Jezioro Varese _____	232
Varese (miasto) _____	233
Jezioro Maggiore _____	234
Sesto Calende _____	234
Arona _____	235
Stresa _____	236
Wyspy Boromejskie _____	236
Verbania _____	238
Cannobio _____	238
Angera _____	239
SŁOWNICZEK POLSKO-WŁOSKI _____	242
INDEKS _____	244

Spis planów i map

Mediolan	przednia okładka
miniatlas Mediolanu	57–62
Mediolan – centrum	72–73
Bergamo	142–143
Brescia	152–153
Cremona	162
Lodi	169
Mantua	172
Pawia	185
Jezioro Garda	202
Jezioro Iseo	211
Jeziora Como i Lugano	220–221
Como (miasto)	222
Jezioro Maggiore	235
Lombardia	tylna okładka

Spis ramek

Książka w podróży	15
Mediolan i Lombardia w internecie	16
Polski konsulat w Mediolanie	17
Włoskie lokale gastronomiczne	24
Godziny otwarcia instytucji, urzędów i punktów handlowych	28
Dni wolne od pracy	32
Lombardia w liczbach	34
Skąd nazwa Lombardia?	35
Ostoja ptaków	37
Autostrada	38
Pogarda wobec Rzymu	39
Silvio Berlusconi	40
Żelazna Korona	41
Kalendarium historyczne	43–45
Leon Wachter	46
Sery	51
Mała czarna	52
Włoski Nowy Jork	63
Święty Ambroży	65
Święty Karol Boromeusz	77
Carnevale Ambrosiano	78
Dzielny Meneghino	81
Alessandro Manzoni	87
Jarmark bożonarodzeniowy	88
Legendarne symbole miasta	89
Giovanni Antonio Amadeo	91

Arcydzieło malarstwa renesansowego	103
Czarcia kolumna	107
Arcydzieła Brery	115
Igor Mitoraj	117
Świat mody	119
Pirelli	128
AC Milan kontra Inter Mediolan	133
Milano Salone	135
Logo Alfa Romeo	135
Bank pobożny	155
Święty Omobono	162
Antonio Stradivari	163
Rodzina Amati	164
Claudio Monteverdi	165
Kolebka opery	171
Podesta	171
Wergiliusz	173
Tazio Giorgio Nuvolari	174
Lokalne przysmaki	190
Parki wodne i centra rozrywki w okolicy jeziora Garda	201
Delicje znad jezior	210
Romantyczne Como	227
Połączenia promowe Wysp Boromejskich	237

Legenda

	Świątynia rzymskokatolicka, kościół protestancki		Punkt informacji turystycznej
	Cerkiew prawosławna, unicka		Dworzec kolejowy
	Synagoga, inny obiekt związany z kulturą żydowską		Stacja metra
	Meczet, inny obiekt związany z kulturą muzułmańską		Obiekt noclegowy (dowolnego typu)
	Świecki obiekt zabytkowy		Obiekt gastronomiczny (dowolnego typu)
	Twierdza, zamek		Kawiarnia, cukiernia
	Wieża, brama		Supermarket, sklep, targ, bazar
	Pomnik, fontanna, mała architektura		Poczta
	Ruina trwała, obiekt archeologiczny		Teatr
	Muzeum, galeria		Biblioteka, księgarnia
	Cmentarz		Inny obiekt
	Budynek użyteczności publicznej		Kąpielisko, basen
	Inna atrakcja		Linie metra
	Atrakcyjny obiekt przyrodniczy		Linie tramwajowe

PERŁY Z LISTY UNESCO

Rysunki naskalne w dolinie Val Camonica

Ogromny zespół prehistorycznych petroglifów, które znajdują się w alpejskiej dolinie we wschodniej części Lombardii. Najstarsze rysunki powstały w 5. tysiącleciu p.n.e.

Sabbioneta

Przykład idealnego miasta renesansowego. Powstało w XVI w. według kompleksowego projektu od podstaw i bez większych zmian przetrwało do dziś. Całość jest zamkniętą pierścieniem fortyfikacji.

Sacri Monti w Lombardii

Dwa zespoły kaplic z XVI i XVII w. zbudowanych w formie kalwarii – Sacro Monte di Varese i Sacro Monte di Ossuccio nad jeziorem Como. Są to miejsca pełne spokoju i harmonii.

Kościół Santa Maria delle Grazie w Mediolanie

Kościół wraz z klasztorem z końca XV w., w którym znajduje się arcydzieło Leonarda da Vinci *Ostatnia Wieczerza*. Obraz cudem przetrwał alianckie bombardowanie w 1943 r.

Mantua

Spokojne i nieco sennie miasto, często spowite romantyczną mgłą, wypełnione gotyckimi i renesansowymi zabytkami. Warto zwiedzić zamek Gonzagów z freskami Andrea Mantegni.

ARCHITEKTURA SAKRALNA

Katedra w Mediolanie

Jeden z największych i najsłynniejszych kościołów Europy, zdumiewa detalami architektonicznymi, w tym niezliczonymi pinaklami i rzeźbami. Budowa rozpoczęta w 1386 r. zakończyła się dopiero w połowie XIX w.

Katedry w Brescii

Unikatowy zespół dwóch świątyń stojących obok siebie. Stara, romańska katedra w formie rotundy powstała w XI w., natomiast nowa była budowana od 1604 do 1825 r.

Katedra w Cremonie

Świątynia uważana za jeden z czołowych zabytków sztuki romańskiej w Europie. Do katedry przylega dzwonnica o wysokości ponad 112 m; jest to trzecia najwyższa ceglana wieża na świecie.

Kościół św. Ambrożego w Mediolanie

Jedna z czterech wielkich bazylik ufundowanych przez św. Ambrożego, biskupa i patrona miasta. Powstała w IV w. i jest cennym przykładem świątyni wczesnochrześcijańskiej. Wewnątrz zachwycają wspinały Złoty Ołtarz obudowany cyborium oraz sarkofag Stylichona.

Bazylika Matki Bożej

Wikszej w Bergamo

Kościół stoi na Piazza del Duomo tuż obok katedry i... niemal całkowicie ją przyćmiewa. XII-wieczna romańska świątynia z bogatym barokowym wnętrzem. Po prawej stronie wznosi się spektakularna renesansowa kaplica Colleonicich.

Kup książkę

Poleć książkę

Piazza del Duomo w Mediolanie

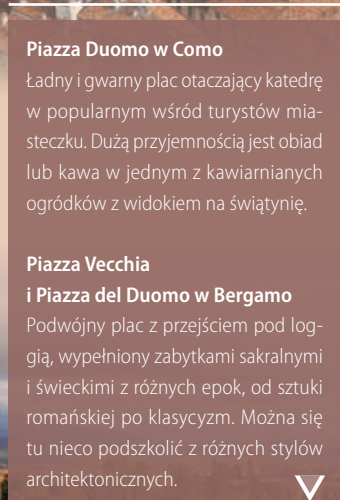
Elegancki plac, który został wybudowany w połowie XIX w. Dominującym punktem jest katedra. Przy pierzei północnej stoi słynna Galeria Wiktora Emanuela II. Szczęśliwie plac nie został zastawiony kawiarnianymi stolikami, co pozwala w pełni podziwiać jego piękno.

Piazza Ducale w Vigevano

Vigevano to mało znana wśród turystów, a bardzo ceniona przez mediolańczyków niewielka miejscowość z wytyczonym pod koniec XV w. wspaniałym renesansowym placem. Z trzech stron otoczony ciągiem zabudowań z podcieniami, a z czwartej gmachem katedry.

ZABYTKOWE PLACE

Piazza Duomo w Como

Ładny i gwarny plac otaczający katedrę w popularnym wśród turystów miasteczku. Dużą przyjemnością jest obiad lub kawa w jednym z kawiarnianych ogródków z widokiem na świątynię.

Piazza Vecchia

i Piazza del Duomo w Bergamo

Podwójny plac z przejściem pod loggią, wypełniony zabytkami sakralnymi i świeckimi z różnych epok, od sztuki romańskiej po klasycyzm. Można się tu nieco podszkolić z różnych stylów architektonicznych.

Muzeum Alfa Romeo

Raj dla miłośników motoryzacji i włoskiego designu. Zbiory dokumentują 100 lat historii tej wyjątkowej marki samochodów. W równym stopniu zachwycają eksponaty i sposób ich prezentacji.

Pinakoteka Brera

Jedna z ważniejszych galerii sztuki w Europie, ulokowana w eleganckiej, artystycznej dzielnicy. W swoich zbiorach posiada m.in. *Madonnę z Dzieciątkiem w otoczeniu świętych* Piera della Francesca, *Oplakiwanie zmarłego Chrystusa* Andrea Mantegni, *Zaślubiny Marii* Rafaela i *Pocałunek* Francesca Hayeza.

Muzeum Skrzypiec w Cremonie

Muzeum znajduje się w mieście słynącym z doskonałych lutników. Można tu poznać technikę ich pracy, historię muzyki, a także różne rodzaje skrzypiec. Placówka jest pięknie zaaranżowana w subtelnie nowoczesny sposób.

Pinacoteca Ambrosiana

Galeria sztuki znacznie mniej popularna niż słynna Brera, jednak warto tu wstąpić, by obejrzeć *Portret muzyka* Leonarda da Vinci, a także inne wielkie dzieła: karton do *Szkoły Ateńskiej* Rafaela, *Kosz z owocami* Caravaggia i *Madonnę del Padiglione* Botticellego.

Jezioro Como

Nad jeziorem Como można skorzystać z dwóch kolejek, które dowożą turystów w miejsca widokowe. Pierwsza w Como, nieopodal ścisłego centrum, druga w miejscowości Argegno, do której trzeba podjechać kilka kilometrów.

Bergamo

Aby zobaczyć panoramę Bergamo, należy wjechać kolejką z Górnego Miasta na wzgórze San Vigilio. Naszym oczom ukaże się zapierający dech widok na całe miasto, z wieżami wystającymi ponad czerwone dachy.

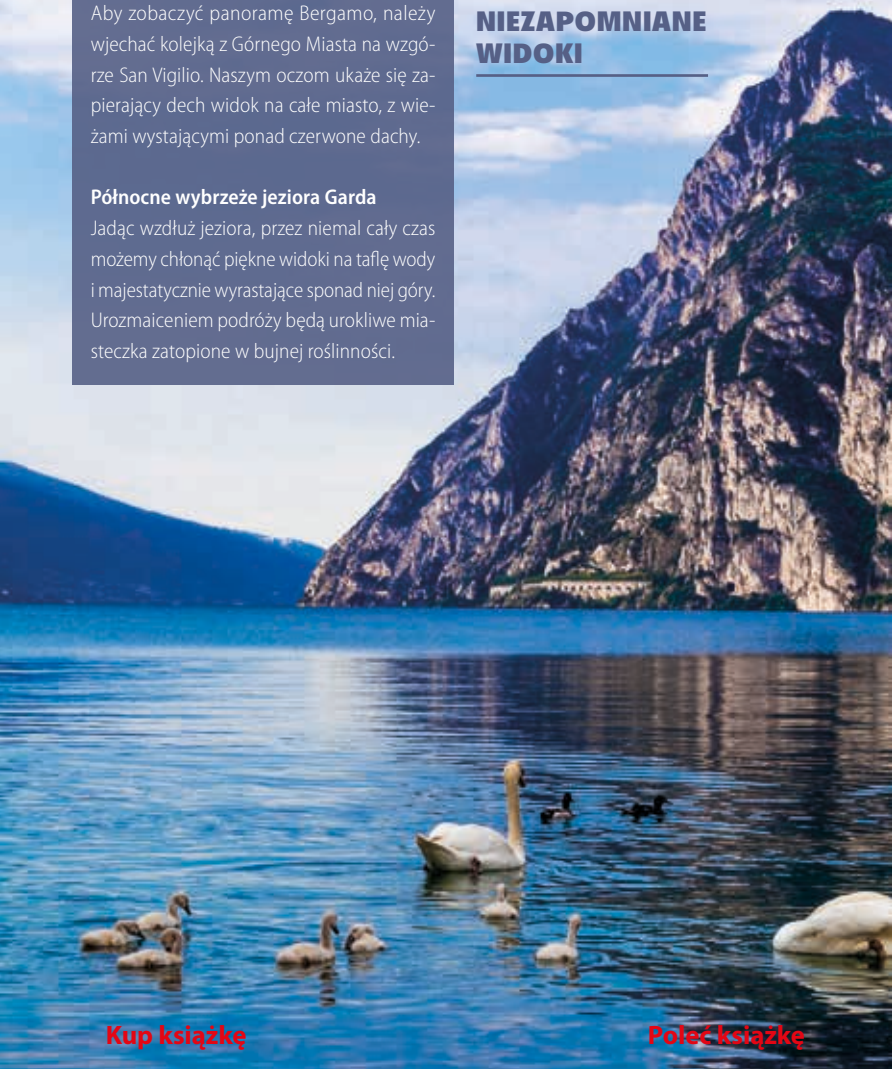
Północne wybrzeże jeziora Garda

Jadąc wzdłuż jeziora, przez niemal cały czas możemy chłonąć piękne widoki na tafłę wody i majestatycznie wyrastające sponad niej góry. Urozmaicheniem podróży będą urokliwe miasteczka zatopione w bujnej roślinności.

Widok z dachu katedry w Mediolanie

Wejście (lub wjazd windą) na dach katedry dostarcza niesamowitych wrażeń, a także stwarza możliwość spojrzenia na świątynię z niecodziennej perspektywy. Można dokładnie zobaczyć detale architektoniczne i przekonać się, że każdy element jest prawdziwym dziełem sztuki.

NIEZAPOMNIANE WIDOKI

Kup książkę

Poleć książkę

Włoski Nowy Jork

Mediolańczycy, opisując swoje miasto, porównują je czasem do Nowego Jorku. Po pierwsze Mediolan, tak jak Nowy Jork, wyrósł na jedną ze stolic mody. Po drugie powinien być stolicą państwa, a nią nie jest. Po trzecie nadaje tempo rozwojowi gospodarczemu, wytwarza najwięcej PKB, wyznacza nowe trendy, tworzy kulturę. Rzym ze swoim brakiem dynamiki, konserwatyzmem pozostaje daleko w tyle i zdaje się pełnić rolę skansenu turystycznego oraz stolicy administracyjnej. Podczas gdy rzymianie celebryją *dolce vita*, na ulicach Mediolanu panuje zgiełk, a mediolańczycy nadrabiają powolność reszty Włochów.

MEDIOLAN

Mediolan wymyka się stereotypom o Włoszech. Choć wypełniony cennymi zabytkami, to jednak wcale nie jest skansenem turystycznym. Pędzi naprzód i wyznacza nowe trendy, tętni życiem i aspiruje do rangi jednej z **kulturalnych stolic Europy**. Choć na kontynencie wielkością znacząco ustępuje Berlinowi, Paryżowi czy Londynowi, to z pewnością dotrzymuje im kroku. Ponadto niemal w każdym miejscu da się odczuć jego metropolitarny charakter. To w Mediolanie odbywają się jedne z czterech najważniejszych na świecie targów **mody**, a swoje sklepy mają czołowi światowi projektanci. Jest to także mekka miłośników **designu** – odbywają się tu jedne z najważniejszych targów branży meblarskiej i wnętrzarskiej. Niektórych może dziwić specyficzny klimat miasta, swoisty brak poszanowania dla zabytków i wplatania w nie nowoczesnych obiektów. Ale taki jest właśnie Mediolan – miasto nieustannie poszukujące i kreujące nowe zjawiska, przy tym zupełnie nieliczące

się z tym, czego pragnie przemysł turystyczny. Co godne podkreślenia – takie podejście jest ewenementem na skalę całego kraju.

▲ Mediolan łączy stare z nowym – Corso Como

Kup książkę

Poleć książkę

Historia Mediolanu

Antyczne Mediolanum

Znana historia Mediolanu zaczyna się w 222 r. p.n.e., kiedy **Rzymianie** dowodzeni przez konsulów Korneliusza Scypiona i Klaudiusza Marcellusa zajęli dolinę Padu z istniejącymi już miastami i wypędzili dotychczasowych osadników – Celtów, którzy napływali tu od V w. p.n.e. Antyczne Mediolanum szybko rozwinęło się w ważny ośrodek kulturalny i gospodarczy, a z czasem także polityczny, co w 286 r. zaowocowało ustanowieniem miasta **rezydencją cesarską**, do której przeniesiono dwór cesarza Maksymiana. Tym samym Mediolanum stało się najważniejszym miastem imperium zachodniorzymskiego.

W 313 r. właśnie tu cesarz Konstantyn Wielki wydał edykt, nazwany później **edyktem mediolańskim**, w którym zrównywał w prawach wszystkie religie i gwarantował wolność wyznania. Tym samym zakończył prześladowania

chrześcijan. Sytuacja w cesarstwie pozostawała jednak wciąż niespokojna, państwu zagrażali barbarzyńcy, a w samym kościele ścierały się różne ideologie i doktryny. Szczególnie dużą popularność zyskali arianie, kwestionujący boskość Chrystusa. Wówczas działał w mieście św. Ambroży, uznany za doktora kościoła. Był pierwszym z wielu biskupów, którzy zarządzili miastem, także w sprawach świeckich. Za jego czasów powstały cztery wspaniałe bazyliki: San Simpliciano, Sant'Ambrogio, San Lorenzo oraz San Nazaro. Okres rozwoju miasta został przerwany w V w. – w 402 r. Mediolan utracił funkcję stołeczną, a w 452 r. został spłądrowany przez Hunów dowodzonych przez Attyłę.

Wczesne średniowiecze

Dzieła zniszczenia dopełniły w 476 r. wojska Odoakra, późniejszego zdobywcy Rzymu, w 489 r. Ostrogotów, a później

▼ Palazzo Reale

Kup książkę

Poleć książkę

Święty Ambroży

Patronem miasta jest **św. Ambroży**, wielka postać Kościoła katolickiego i prawosławnego. Urodził się w 339 r. w Trewirze w Niemczech. Wychowywał się w rodzinie chrześcijańskiej. Po śmierci ojca matka z trójką dzieci przeniosła się do Rzymu, gdzie Ambroży zdobył wykształcenie. Po ukończeniu studiów przebywał na dworze prefekta Probusa w Sirmium (dziś Sremska Mitrovica w Serbii) i piastował stanowisko sędziowskie. Najprawdopodobniej w 370 r. został wybrany gubernatorem Ligurii i Emilii z siedzibą w Mediolanie, który wówczas był rezydencją cesarską. W tym czasie trwał w mieście spór między katolikami a arianami wspieranymi przez ówczesnego biskupa miasta Auksencjusza. Po jego śmierci biskupem został wybrany Ambroży, w którym pokładano nadzieje na zakończenie konfliktu. Ten początkowo nie chciał się zgodzić, bowiem dopiero przygotowywał się do przyjęcia chrztu. Ostatecznie 24 listopada 374 r. przyjął chrzest, a 7 grudnia otrzymał sakrę biskupią.

Nowy biskup ostro wystąpił przeciw arianom, zaciekle zwalczał tolerancję religijną cesarstwa i doprowadził do wydania przez Teodozjusza zakazu kultów pogańskich w 392 r. Gorliwie występował także przeciwko Żydom. Jednocześnie oddawał się działalności dobrotocznej i pogłębionym studiom teologicznym. Napisał wiele traktatów i miał udział w reformie liturgii. W czasie swojej posługi przyczynił się do powstawania wielkich bazylik w Mediolanie. Po śmierci w 397 r. jego relikwie złożono w poświęconej mu bazylice w Mediolanie. W Kościele katolickim wspomina się go 7 grudnia, a w prawosławnym 20 grudnia.

jeszcze Gotów. W 568 r., gdy te tereny zdobyło Bizancjum, rozpoczęła się odbudowa, przerwana jednak już w następnym roku przez **Longobardów**. Pozostali oni tutaj aż do 774 r., kiedy zostali wyparci przez **Karola Wielkiego**, który włączył zdobyte ziemie do państwa Franków. Nastąpił kolejny okres rozwoju gospodarczego i kulturalnego. Co prawda miastem znów zarządzili biskupi, jednak w siłę rośli kupcy i rzemieślnicy, którzy doprowadzili do powstania w 1042 r. komuny miejskiej. Mediolan znów stał się najważniejszym ośrodkiem północnych Włoch. Powstały nowe mury miejskie. Narastał jednak spór z cesarstwem

rzymsko-niemieckim, który w czasach rządów cesarza **Fryderyka Barbarossy** przerodził się w konflikt zbrojny. Sytuację komplikował fakt, że Barbarossa spierał się również z papieżem o prymat władzy świeckiej nad kościelną.

W 1162 r. cesarz najechał miasto i niemal doszczętnie je zniszczył. Ocaleni mediolańczycy wraz z mieszkańcami innych północnowłoskich miast powołali **Ligę Lombardzką**, która w 1176 r. pokonała wojska cesarskie w bitwie pod Legnano. Trwała wówczas tzw. V wyprawa włoska Barbarossy, w sile 4 tys. żołnierzy. Tymczasem Włosi wystawili 12-tysięczną armię. Porażka spowodowała rozpoczęcie

negocjacji z papieżem Aleksandrem III. W 1183 r. podpisany został pokój w Konstancji, który m.in. przyznawał znaczne prawa komunom miejskim. Cesarz odwiedził również Mediolan, z którym zawarł pokój.

Wolny od konfliktów zbrojnych XIII w. to czas rozwoju i rozbudowy miasta. Rozpoczęto m.in. budowę sieci kanałów łączących Mediolan z regionem Ticino w dzisiejszej Szwajcarii. Niemniej jednak w mieście rozpoczęły się długotrwałe spory między wielkimi rodami, co osłabiało pozycję ośrodka.

Złote wieki Viscontich i Sforzów

W 1277 r. dominującą pozycję w mieście zdobyła **rodzina Viscontich** z arcybiskupem Ottonem na czele. Szybko objęli mecenatem wielu artystów. Na swój dwór sprowadzili ówczesne sławy, w tym Giotto, którym powierzono zadanie dekorowania kościołów i pałaców. Rozpoczęto budowę wspaniałych obiektów, takich

jak zamek oraz katedra. Najpotężniejszym władcą z tej rodziny okazał się Gian Galeazzo.

W 1395 r. w ramach Świętego Cesarstwa Rzymskiego ukonstytuowało się **Księstwo Mediolanu** zrzeszające 26 miast na obszarze Niziny Padańskiej.

Ród Viscontich wymarł w 1447 r. wraz ze śmiercią Filipa Marii. Władzę nad miastem na niecałe trzy lata zdobył samorząd miejski, który ustanowił rządy **Republiki Ambrojańskiej**. W założeniu władza miała być sprawowana przez 24 delegatów wybranych spośród przedstawicieli najbardziej zasłużonych mediolańskich rodzin. Rewolucyjna polityka przeciwstawna rządowi Viscontich, w tym zniesienie podatków, szybko doprowadziła państwową kasę do ruiny, a republikę do upadku. Władzę udało się zdobyć kondotierowi **Francesco Sforzy**. Zapoczątkował on dynastię, której rządy okazały się bardzo pomyślne dla Mediolanu. Miasto szybko się rozwijało, przybywało mieszkańców, kwitł handel i rzemiosło. Rozpoczęła się

▼ Castello Sforzesco

Kup książkę

Poleć książkę

wielka przebudowa zamku, nazywanego odtąd Castello Sforzesco. Przełom XV i XVI w. to złoty okres w historii miasta, także dla jego kultury. Na dworze Sforzów tworzyli najwięksi twórcy epoki, m.in.: Bramante i Leonardo da Vinci. Niestety nieudolna polityka zagraniczna realizowana przez **Ludwika Sforzę** doprowadziła do uzależnienia Mediolanu od Francji.

Dominacja Francji i Hiszpanii

Od 1495 do 1559 r. trwały tzw. **wojny włoskie**. Ich przyczyną była rywalizacja Francji i Hiszpanii o dominację w Europie, podsycana tym, że Habsburgowie skupili w swych rękach władzę nad Neapolem, Sycylią, Niderlandami, Austrią i Hiszpanią oraz posiadali koronę cesarską Świętego Cesarstwa Rzymskiego. Areną walk były m.in. północne Włochy, dobrze rozwinięte gospodarczo i mające strategiczne położenie. W 1525 r. pod Pawią rozegrano najważniejszą bitwę tej batalii – wojska **hiszpańskich Habsburgów** pokonały Francuzów, a 10 lat później, po śmierci Francisca Sforzy, cesarz Karol V wyznaczył gubernatora Mediolanu, co przypieczętowało podporządkowanie sobie regionu przez Hiszpanię. Nastąpiła stopniowa stagnacja gospodarcza i kulturalna, a coraz większe nakłady na cele militarne pogarszały i tak złą sytuację ekonomiczną mieszkańców.

W latach 1548–60 w miejscu, gdzie dziś biegnie wewnętrzna obwodnica, powstały nowe mury obronne, zwane hiszpańskimi. W czasach dominacji hiszpańskiej w Mediolanie żył biskup **Karol Boromeusz**, święty Kościoła katolickiego, czołowy przedstawiciel kontreformacji, współorganizator soboru trydenckiego.

Rządy Wiednia

W 1706 r. Austriacy wykorzystali osłabienie Hiszpanii pogrążonej w walkach o sukcesję po bezpotomnej śmierci Karola II i zajęli Mediolan. Wkrótce nastąpiły rządy **oświeconego absolutyzmu** cesarzowej Marii Teresy i jej syna Józefa, którzy znacząco zmodernizowali swoje państwo, w tym włoskie posiadłości. Powstał nowoczesny aparat administracyjny i fiskalny, zniesiono wolność podatkową szlachty i kleru, a także poprawiono tragiczny byt chłopów, choć pańszczyznę całkowicie zniósł dopiero Józef II. Monarcha ten wzorem matki prowadził dość restrykcyjną politykę kościelną, z likwidacją zakonu jezuitów na czele. W Mediolanie doszło do odrodzenia życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego. Powstały różne instytucje kultury, czołowy ówczesny architekt Giuseppe Piermarini zaprojektował gmach opery La Scala, odnowiono centrum, które zyskało nowe barokowe pałace.

W 1796 r. Mediolan najechały wojska Napoleona. Przepędziły one Austriaków i ustanowiły zależną od Paryża **Republikę Cisalpińską**. W 1805 r. w katedrze mediolańskiej doszło do koronacji Napoleona na króla Włoch. Miasto znów się rozbudowało i zyskało przestronne arterie komunikacyjne. Pasma sukcesów Napoleona zostało jednak przerwane, a **kongres wiedeński** w 1815 r. przywrócił Europie spokój, ale i skostniałe *status quo*. Mediolan wrócił w ręce Habsburgów, jednak kolejne dekady cechowały nieustanne napięcia i niepokoje społeczne. Do zmiany doszło w 1848 r. podczas **Wiosny Ludów**. Na wieść o wydarzeniach w Wiedniu i Berlinie Włosi chwycili 18 marca za broń i wypędzili z miasta okupujące je wojska austriackie. Rewolta

trwała tylko pięć dni i została okrzyknięta mianem Cinque giornate di Milano. Wolność nie trwała jednak długo i już 6 sierpnia Austriacy dowodzeni przez marszałka Radetzkiego powrócili do Mediolanu. Stan taki utrzymał się przez kolejną dekadę, bowiem w 1859 r. rozpoczął się proces **jednoczenia Włoch** i już w pierwszym jego etapie Lombardia wyzwoliła się spod władzy Wiednia, po przystąpieniu do nowo powstałego królestwa.

W zjednoczonym Królestwie Włoch

Choć Mediolan nie został stolicą zjednoczonych Włoch, od samego początku odgrywał w nim ogromną rolę; w zasadzie był motorem napędowym włoskiej

gospodarki i stolicą świata finansów. Postępowała **industrializacja** całych północnych Włoch – ulokowano tu choćby zakłady chemiczne (Pirelli), a na początku XX w. fabrykę samochodów Alfa Romeo. Wzrost znaczenia gospodarczego władze miasta postanowiły podkreślić przebudową centrum i nadaniem mu bardziej reprezentacyjnego charakteru. Pracami w 1888 r. kierował Cesare Batuto. W pobliżu zamku Sforzów powstały luksusowe kamienice oraz pałace arystokracji i burżuazji. Bliżej placu Cordusio wzniesiono banki i siedziby firm w stylu akademickiego historyzmu. Budowano z prawdziwym rozmachem, nawet nowo powstały cmentarz Cimitero Monumentale w północnej części miasta zbudowano

▼ Pomnik króla Wiktora Emanuela
na placu Katedralnym

Kup książkę

Poleć książkę

▲ La Scala – najslawniejszy teatr operowy we Włoszech

z prawdziwą pompą. W 1876 r. ukazał się pierwszy numer czołowego włoskiego dziennika „Corriere della Sera”. Szybka industrializacja spowodowała jednak, że robotnicy byli niezadowoleni ze swoich warunków bytowych, co z kolei owocowało licznymi protestami i strajkami.

Zaraz po I wojnie światowej we Włoszech, choć w mniejszym stopniu w samym Mediolanie, coraz popularniejsza stawała się ideologia **faszystu**, co znalazło odzwierciedlenie choćby w ówczesnej architekturze. W czasie II wojny światowej przez naloty alianckie doznały znacznych zniszczeń i zburzyły historyczną tkankę miasta. Wyzwolenie Mediolanu nastąpiło dopiero 26 kwietnia 1945 r. Symbolicznym wydarzeniem był koncert w La Scali 11 maja 1946 r. z okazji ponownego otwarcia opery.

Czasy współczesne

Podczas powojennej odbudowy miasta architekci zyskali możliwość swobodniejszego kreowania nowych obiektów i przestrzeni. Dzięki temu Mediolan jest jednym z niewielu miast we Włoszech,

do śródmieścia którego udało się w latach 50. i 60. wprowadzić **nowoczesną architekturę**. Dzielnicę biznesową ulokowano nieco dalej od centrum, obok dworca głównego Milano Centrale. Jej zabudowę zaczęto się od postawienia słynnego biurowca Pirelli, zaprojektowanego przez Gio Pontiego. W czasach powojennego boomu gospodarczego **biurowce** powstawały nie tylko w centrum, ale także na obrzeżach miasta. Na peryferiach wznoszono okazałe siedziby korporacji. Należy do nich gmach firmy wydawniczej Mondadori, zaprojektowany w 1968 r. przez brazylijskiego architekta Oscara Niemeyera przy Via Marconi 27. W mieście tworzyli wówczas Franco Albini, Angelo Mangiarotti, Marcello Nizzoli, Gio Ponti, Alberto Rosselli i Marco Zanuso.

Od połowy XX w. Mediolan uchodzi nie tylko za **stolicę mody**, ale także projektowania i **wzornictwa**. Od 1933 r. w mieście odbywa się najważniejsze Triennale **Designu** – sztuki dekoracyjnej, wzornictwa przemysłowego i architektury nowoczesnej.

S. AMBROSII EP. US

Ryt ambrozjański

Ryt ambrozjański to unikatowy obrządek obowiązujący głównie w diecezji mediolańskiej (z pewnymi wyjątkami, jak np. Monza, okolice Bergamo, Lodi).

Wychodzi się od postaci **św. Ambrożego** (339–397), biskupa i patrona miasta, żyjącego w niespokojnych czasach, w których z jednej strony Cesarstwo Rzymskie chyliło się ku upadkowi, z drugiej trwały spory religijne. Cesarz Konstantyn Wielki przyjął edykt mediolański, a struktura i doktryna Kościoła chrześcijańskiego dopiero krzepły. Od początku swojej działalności zaciekle zwalczał arian kwestionujących boskość Chrystusa, a tym samym dogmat o Trójcy Świętej. Była to główna z przyczyn powstania rytu ambrozjańskiego, który w centrum stawiał Chrystusa.

W VI w. papież Grzegorz I zreformował Kościół łaciński i narzucił mu upowszechniony wówczas obrządek rzymski. Tylko nielicznym lokalnym obrządkom udało się przetrwać. Obrządek ambrozjański został zachowany

po soborze trydenckim, który potępił inne rytury niż łaciński, być może dlatego, że ówczesny papież Pius IV pochodził z Mediolanu.

Rok kościelny, tak jak w obrządku łacińskim, rozpoczyna się Adwentem, z tą jednak różnicą, że trwa on sześć tygodni i rozpoczyna się 12 listopada. Okres Bożego Narodzenia kończy się w niedzielę po 6 stycznia.

Wielki Post rozpoczyna się nieszpornymi. Nie ma w tej tradycji liturgicznej Środy Popielcowej, a tradycyjne posypanie głów popiołem odbywa się w poniedziałek po pierwszej niedziel Wielkiego Postu. We wszystkie piątki tego okresu nie celebrowe się mszy świętej. Niedziele są uważane za dni świąteczne i nie obowiązują wtedy post. Wierni przygotowują się do ceremonii Triduum Paschalnego, dlatego jego początek inauguruje szósta niedziela wstecz, licząc od Wielkiego Czwartku. W Wielkim Poście nie jest wymagana wstrzeźliwość od jedzenia.

Kup książkę

Poleć książkę

Bergamo

Okolo 40 km na północny wschód od Mediolanu leży miasto Bergamo (120 tys. mieszkańców), stolica prowincji o tej samej nazwie. Jest ono położone u podnóża Alp, które wynurzają się tuż za nim na północy z płaskiej Doliny Padańskiej. Według statystyk jest drugim po Mediolanie najchętniej odwiedzanym przez turystów miastem Lombardii – i nie ma się czemu dziwić! Sprzyja temu również fakt, że znajduje się tu **lotnisko** obsługujące wiele **tanich linii lotniczych**. Jeśli więc w drodze do

Mediolanu zawitamy do Bergamo choćby przejazdem, poświęćmy mu nieco uwagi.

Bergamo to bardzo ciekawe miasto w charakterystyczny sposób podzielone na dwie części: **Città Alta**, czyli Górne Miasto, otoczone murami historyczne centrum na wzgórzu, oraz **Città Bassa**, czyli Dolne Miasto, dawna osada ulokowana poniżej, która od przełomu XIX i XX w. rozwija się i zmienia w nowoczesny ośrodek miejski. Do górnej części dostaniemy się pieszo lub samochodem

BERGAMO

Kup książkę**Poleć książkę**

z ulicy Vittorio Emanuele II lub kolejką (*funiculare*), której dolna stacja znajduje się właśnie przy tej ulicy.

HISTORIA

Pierwsza osada w tym miejscu została założona najprawdopodobniej przez **Celtów** w IV w. p.n.e., a w I w. została zajęta przez **Rzymian**. W 575 r. stała się stolicą państwa **Longobardów**. W 1165 r. Bergamo dołączyło do Ligi Lombardzkiej. W 1295 r. zostało przyłączone do posiadłości Viscontich, a w 1428 r. na kilkaset lat poddało się wpływom Republiki Wenecji. Później dzieliło losy całej Lombardii, czyli zostało włączone do monarchii Habsburgów, a następnie do zjednoczonego Królestwa Włoch.

Bergamo Alta to jedna z najpiękniejszych starówek w Lombardii, a także w całych Włoszech. Do dziś zachowało niezmienny charakter, który przyciąga rzesze turystów. Całe stare miasto jest

okolone imponującymi **murami obronnymi**, wzniesionymi w latach 1561–88 przez Republikę Wenecką. Była to bardzo potrzebna inwestycja, bowiem Bergamo stanowiło najdalej na zachód wysunięty punkt Republiki, a właśnie tędy wiodły ważne dla dożów szlaki handlowe. Ponadto Bergamo było miejscem, o które Wenecja toczyła spory ze swoim tradycyjnym wrogiem, czyli Mediolanem. Powstanie silnych murów obronnych uczyniło z miasta niemal twierdzę, choć zastosowane rozwiązania sprawiły, że mieszkańcy mogli się jedynie bronić. Wzgórze nie stanowiło punktu do dalszych ataków na Lombardię, co każe przypuszczać, że Wenecja – zagrożona na wschodzie przez Turków – zrezygnowała z ekspansji w Lombardii. Aby móc postawić mury, zburzono ok. 250 budynków, w tym miejsca kultu religijnego, co oczywiście spotkało się ze sporym oburzeniem kleru i mieszkańców. Struktura murów do dzisiaj raczej się nie zmieniła

BERGAMO

▼ Porta San Giacomo
i mury obronne

Kup książkę

Poleć książkę

i odzwierciedla pierwotny system. Mury ciągnęły się przez ponad 6 km, a w skład obwarowań wchodziło: 14 bastionów, dwie platformy, 32 budek strażniczych (zachowała się tylko jedna), 100 otworów strzelniczych, dwie prochownie, cztery bramy (św. Augustyna, Jakuba, Aleksandra oraz Wawrzyńca – obecnie Giuseppe Garibaldiego). Dziś bardzo dużo przyjemności może dostarczyć spacer wzdłuż murów z ciekawą perspektywą na Górne Miasto i widokiem na Dolne. Na terenie twierdzy, w Rocca di Bergamo, mieścił się arsenał, w którym wytwarzano proch strzelniczy i przechowywano broń.

WARTO ZOBACZYĆ

Zabytki Górnego Miasta

Głównym wjazdem do **Górnego Miasta** jest **brama Sant'Agostino**, zaś **brama San Giacomo** przeznaczona jest tylko dla ruchu pieszego. Wzdłuż murów biegnie ulica Viale della Mura (przy odrobinie szczęścia istnieje możliwość zaparkowania na niej, choć należy pamiętać, że liczba miejsc parkingowych w Górnym Mieście jest bardzo ograniczona i samochód lepiej zostawić na dole). Na prawo od bramy znajduje się dawny XIII-wieczny **kościół Sant'Agostino** z freskami z XIV i XV w. Na jego wysokości

zaczyna się Via Porta Dipinta, która prowadzi do Piazza Mercato delle Scarpe, gdzie w XIV-wiecznym budynku znajduje się górna stacja kolejki 📍 **można nią pojechać do Bergamo Bassa; bilet 1,25 EUR.**

Przy Via Porte Dipinte mieszczą się dwa **kościóły**: ★ **San Michele al Pozzo Bianco** i **San Andrea**. Pierwszy, dość niepozorny, stojący w ciągu zwartej zabudowy na niewielkim placu o tej samej nazwie, wyróżnia się spośród sąsiednich kamienic dzwonnicą. Ufundowany został już w VIII w., później był wielokrotnie przebudowywany, po raz ostatni na początku XX w. Wnętrze jest

udekorowane freskami powstałymi w większości w XV w. Kaplica po lewej stronie posiada szczególnie cenne malowidło – *Sceny z życia NMP* z 1525 r. autorstwa Lorenza Lotta. Druga świątynia powstała w latach 1837–47 i utrzymana jest w stylu neoklasycystycznym.

Na wschodnim skraju starego miasta, na wzgórzu św. Eufemii, stoi **twierdza Rocca**. Pierwsze umocnienie w tym miejscu zbudowali już Rzymianie, natomiast budowa dzisiejszego założenia obronnego rozpoczęła się w 1331 r., a ukończył ją pięć lat później Azzone Visconti. Następnie Wenecjanie dobudowali wysoką wieżę. W czasie walk podczas Wiosny Ludów w 1848 r. mieszkańcy Bergamo okrążyli twierdzę, zdobyli ją i wypędzili z miasta garnizon austriacki. Dlatego mieści się tu dziś **Muzeum Historyczne**, oddział poświęcony zjednoczeniu Włoch (Museo del Risorgimento). Do korpusu twierdzy Rocca dobudowano istniejącą do dziś okrągłą basztę, w której mieściła się tzw. szkoła bombardierów, czyli koszary artylerzystów. Przy twierdzy znajduje się też **kościół Sant'Eufemia**, który był najstarszą świątynią w mieście, ale dzisiejszy obiekt to rekonstrukcja z ok. 1900 r. Zamek otacza **park Wspomnień** (Parco delle Rimembranze).

Idąc dalej Via Gombito, warto skorzystać z możliwości wejścia na 52-metrową średniowieczną ★ **wieżę Gombito** 📍 **Torre Gombito**; wejście znajduje się w punkcie informacji turystycznej umieszczonej na parterze, wejście z przewodnikiem co pół godziny w grupach; wstęp wolny. Rozciąga się z niej niesamowita panorama miasta.

Dalej Via Gombito prowadzi do centrum miasta, składającego się z połączonych placów: Piazza Vecchia i Piazza del

Duomo (pl. Stary i Katedralny). Przy północnej pierzei Piazza Vecchio wznosi się **★ Palazzo Nuovo** mieszczący **Bibliotekę Angelo Mai** (nazwa pochodzi od nazwiska włoskiego kardynała, teologa i filologa żyjącego na przełomie XVIII i XIX w.). Obiekt został zaprojektowany przez Vincenzo Scamozziego, ucznia Andrea Pallada. Jego budowa rozpoczęła się w 1604 r. i trwała do 1958 r. Finalnym aktem wieńczącym dzieło było umieszczenie sześciu rzeźb dłuta Tobia Vescovi nad zwieńczeniami okien na pierwszym piętrze fasady. Elewacja z białego marmuru została wykonana ok. 1900 r. przez Ernesta Pirovana w stylu neoklasycystycznym. W 1928 r. przeszedł delikatną przebudowę. Wspomniana biblioteka to instytucja przechowująca przede wszystkim dokumenty historyczne. Została powołana do życia w lutym 1768 r. w chwili, gdy kardynał Giuseppe Furietti, znany włoski archeolog i antykwariusz, przekazał miastu swój księgozbiór liczący blisko 1,5 tys. egzemplarzy. Początkowo kolekcję umieszczono w Palazzo della

Ragiona, ale ponieważ wciąż się powiększała poprzez zakupy i darowizny, od 1928 r. mieści się w dzisiejszej, większej siedzibie. Jest uważana za jedną z ważniejszych bibliotek we Włoszech.

Po przeciwnej stronie placu wznosi się **★ Palazzo della Ragione** ❶ III pn.–nd. 10.00–12.00 i 14.00–18.00, IV–IX pn.–nd. 9.00–12.00 i 14.00–20.00 (sb. do 23.00), X sb.–nd. 10.00–12.00 i 14.00–18.00, XI–II sb.–nd. 10.00–12.00 i 14.00–16.00; wstęp 6 EUR, ulgowy 4 EUR; wjazd windą na wieżę 3 EUR. W czasach komuny miejskiej był siedzibą administracji miasta, a dziś mieści się tu przestrzeń wystawiennicza Accademia Carrara. Budynek został wzniesiony w XII w., później przebudowany po pożarze w połowie XVI w. przez Pietra i Leonarda Isabellów. Nosi cechy gotyku weneckiego. Na fasadzie widoczny lew wenecki potwierdzający kilkuwiekową przynależność Bergamo do Republiki św. Marka. W czasach austriackich i początków państwa włoskiego popadał w ruinę i praktycznie nie pełnił żadnych funkcji. Podobnie jak

▲ Palazzo Nuovo

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Mediolan i Lombardia

Lombardia to jeden z najbardziej atrakcyjnych regionów Włoch północnych. Znajduje się tu Mediolan – nowoczesna metropolia zwana drugą stolicą Italii, słynąca ze wspaniałej katedry, a także wiele innych historycznych miast. A przecież Lombardia to nie tylko bogata kultura miejska – to również cenne przyrodniczo Alpy, będące rajem dla wędrowców i narciarzy, oraz efektowne krajobrazowo jeziora przedalpejskie. Region warto odwiedzić także dla wyrazistej kuchni regionalnej i cenionych miejscowych win.

Imponująca **katedra mediolańska**

Sredniowieczne miasta

Wyniosłe **szczyty Alp**

Jeziora przedalpejskie

Kuchnia i wina dla koneserów

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:
ebookpoint.PL

ISBN 978-83-283-4548-5

Cena 26,90 zł